

Анато́ль ТРАФІ́МЧЫК,
кандыдат філалагічных навук

ЯКУБ КОЛАС: ГЕНЕЗІС І ПРАВІДЭНЦЫЯЛЬНАСЦЬ ПЕРШАГА І ГАЛОЎНАГА ПСЕЎДАНИМА КАНСТАНЦІНА МІЦКЕВІЧА

УДК: 821.161.3Колас.06

У артыкуле разглядаецца ўзнікненне псеўданама класіка беларускай літаратуры Якуба Коласа. У прыватнасці аргументуецца, які верш рускага паэта Пятра Якубовіча мог стаць прычынай выбару псеўданама. Гэта былі радкі з біблейскім матывам. Аналізуецца, як такі выбар феноменальным чынам аказаўся лёсавызначальным для жыцця і творчасці пісьменніка.

Ключавыя словы: *Якуб Колас, выбар, псеўданім, рэлігійныя матывы, правідэнцыяльнасць, лёс, творчасць, жыццё.*

The article discusses the emergence of the pseudonym of the classic of Belarusian literature Yakub Kolas. In particular, it is argued which poem by the Russian poet Pyotr Yakubovich could become the reason for choosing a pseudonym. These were lines with a biblical motive. It is analyzed how phenomenally this choice turned out to be decisive for the life and work of the writer.

Кожны сваім псеўданімам вызначае сваё крэда...

Ядвігін Ш.

Лексема *колас* у жыцці Канстанціна Міцкевіча стала не проста канцэптuallyнай – вызначальнай. У маладосці, уражаны вершам рускага паэта Пятра Якубовіча (Мельшына) пра колас ці калоссе, беларускі пісьменнік-пачатковец прыдумаў шырока вядомы сёння псеўданім [1, с. 170]. Некаторы час ён быў адным з дзясяткаў несапраўдных імёнаў будучага класіка. Аднак жа менавіта ён замацаваўся і захапіў першыноўства на шляху творцы да статусу класіка.

ПОСТАЦЬ ПЯТРА ЯКУБОВІЧА І НЕКАТОРЫЯ КРОПКИ СУДАКРАНАННЯ З ЯКУБАМ КОЛАСАМ

Паэт і грамадскі дзеяч Пётр Якубовіч нарадзіўся 22 кастрычніка 1860 г. (па ст. ст.). Адметна, што роўна праз 22 гады нарадзіўся Канстанцін Міцкевіч. Беларускі паэт любіў звяртаць увагу на даты, і такое супадзенне магло спрычыніцца да больш уважлівай рэцэпцыі творчасці старэйшага калегі.

Паводле поглядаў П. Якубовіч належаў да так званых народнікаў. Яны бачылі магчымым пераход да сацыялізму без капіталістычнага этапу развіцця дзяржавы (Расіі), асаблівыя сімпатыі выяўляліся да сялянства. Для свайго часу такая ідэйна-палітычная плынь была прагрэсіўнай.

Адпаведна характарызувалася ідэйна-тэматычнае кола творчасці П. Якубовіча. Яно даволі шырокае і разнастайнае – ад інтымнай лірыкі да палітычных вершаў. Апошнія ўтрымліва-

лі выразныя рэвалюцыйныя матывы, вялікае месца займала тэма сялянства і зямлі. Тут праблемы вырашаліся радыкальна, па-бальшавіцку – праз паўстанне мас [18, с. 34–35]. Заўважым, што беларускі класік не пераняў такога экстрэмізму, хоць яго элементы і пракідаліся (напрыклад, верш “Мужык” 1909 г. з заклікам брацца за *бомы*, у савецкі час папраўленыя на *стрэльбы* [11]).

Разам з тым літаратуразнаўцы адзначалі высокую ступень аўтабіяграфічнасці ў творчасці П. Якубовіча [2, с. 28], нярэдка гэта было мастацкае пераасэнсаванне рэальнасці. Такі творчы метадаў быў блізкі і для Якуба Коласа [13; 19]. Увага яго да творчасці рускага калегі сказала, напрыклад, на фармулёўцы назвы першай кнігі – “Песні-жалыбы”, што выразна пераклікаецца са зборнікамі П. Якубовіча – “Песни борьбы” і “Песни труда и неволи”. Такім чынам, назіралася пэўная тоеснасць падыходаў, мастацкага метаду. Аднак у ідэйнасці творы пісьменнікаў мелі большыя адрозненні. Іх жыццёвыя хранатопы ўсё ж прыныццова размінуліся.

ВЕРШ “БАТРАК” ПЯТРА ЯКУБОВІЧА: КАЛОССЕ, АЛЕ ЦІ ТОЕ?

Што датычыцца вершаў са словам *колас* у творчасці П. Якубовіча, дык іх не так і шмат. У айчынным дыскурсе цыркулюе разважанне пра сувязь псеўданама Я. Коласа з вершам “Батрак”, які пачынаецца радком пра калоссе. У та-

кой логіцы ёсць доля рацыі. Першая страфа цытуецца Андрэем Лабановічам у заключнай аповесці “На ростанях”, аднайменнай з трылогіяй:

В колосьях желтеющих нив утопая,
По узкой меже, сквозь редющий мрак,
В убогой сермяге, кряхтя и вздыхая,
Проходит свободный батрак.

Па словах аўтара трылогіі, «такім “свабодным” батраком уяўляўся сабе адстаўны настаўнік Верханскай школы» [4, с. 156]. Да таго ж на карысць карэляцыі псеўданіма з працытаванымі радкамі кажа факт, што ў мастацкім творы яны гучаць летам 1906 г. – якраз напярэдадні першай публікацыі Якуба Коласа.

Разам з тым у Коласавай трылогіі сустракаем шэраг іншых цытат з рускіх вершаў, хрэстаматыйных для таго часу Аляксандра Пушкіна, Міхаіла Лермантава, Карла Петэрсана, Аўгусты Пчэльнікавай, Апалона Майкава, Уладзіміра Салаўёва, а таксама народных песень. Іх першасная роля – мастацкая. Што праўда, страфа з верша К. Петэрсана сябрам А. Лабановіча Янкам Тукалам была імправізавана пад іх жыццёвую сітуацыю: “Бог и птичку в поле кормит, / И кропит росой цветок...” Другія ж два радкі верша “Бесприютного сиротку / не оставит также Бог” ён перайначыў на свой лад: «Беспритульнага “агарка” / Не пакіне Базылёк...» [4, с. 212].

Гэты пасаж трылогіі таксама звязаны з псеўданімам Якуба Коласа і адбываецца трохі пазней за цытаванне “Батрака”. Толькі ў дадзеным выпадку гаворка ідзе пра менш папулярны псеўданім – *Агарак*. Так называлі сябе звольненыя настаўнікі – “людзьмі, выкінутымі за парог жыцця” [4, с. 183]. Здавалася б, гэта аргумент на карысць “Батрака”.

Тым не менш верш “Батрак” П. Якубовіча не яго арыгінальны твор, а пераклад верша “Wolny najmita” польскай пісьменніцы Марыі Канапніцкай. К. Міцкевіч польскаю моваю валодаў і з творчасцю М. Канапніцкай не проста быў знаёмы, але і высока цаніў яе. У выяўленым нядаўна лісце 1940 г. Якуб Колас пісаў: “Сказаць, хто з паэтаў-народнікаў найбольш мяне цікавіў, мне трудна, трудна аддаць каму-небудзь з іх перавагу. Я любіў Някрасава. Бадай што, някрасаўскія матывы паэзіі найбольш узрушылі мяне і асталіся ў памяці. Таксама любіў я і Мельшына (Якубовіча), але чытаць я стаў яго пазней, калі мне было гадоў за дваццаць. Падабалася мне і Марыя Канапніцкая. Любіў я і Кальцова і асабліва Крылова, Пушкіна і Лермантава” [10]. Таму абапірацца на пераклад пры выбары псеўданіма не мела вялікага сэнсу. Да таго ж, па ўсёй верагоднасці, з арыгіналам К. Міцкевіч быў знаёмы раней. У аўтэнтыку слова колас адсутнічае:

Wąską ścieżyną, co wije się wstęgą
Między półkami jęczmienia i żyta,
Szedł błądy, nędzną odziany siermięgą,
Wolny najmita.

Аднак самае галоўнае – у працытаваным перакладзе не праглядаецца неабходнай канцэптуальнай сувязі, на якую напрошваецца ўзнікненне псеўданіма беларускага класіка. Так, выгнаны летам 1906 г. настаўнік атаясамляў сябе з батраком – героем верша. Але ж Якубовічаў батрак не суадносіў сябе з калоссем, якое фігуруе ў вершы адно як фон. Больш за тое, гэты фон пастаральны і рэзаніруе з лёсам героя-небаракі.

НАША ГІПОТЭЗА: АБГРУНТАВАННЕ І ГЕРМЕНЕЎТЫКА

Гіпотэза. На наш погляд, у сувязі з псеўданімам беларускага класіка варта спыніцца на вершы “Senilia”, што ў перакладзе з латыні азначае ‘старэчае’. Дзеля яго важнасці працытуем твор цалкам, балазе яго аб’ём дазваляе, дый значнасць (для нашага выпадку) абавязвае (пры гэтым вылучым самыя важныя радкі):

1

И звезды погаснут, и сгинет наш род!
Лишь мертвое – вечно, живое – пройдет.

Но юные жизни из темных могил
Возникнут в сияньи нетронутых сил.

Так травы душисты, так ярки цветы
На старых кладбищах, где никнут кресты...

**Чтоб новому колосу жизни созреть,
Мы, старые зерна, должны умереть.**

2

Ее мы ждем из мрака ночи,
Из-за угла, как вора, ждем, –
Она ударит прямо в очи,
Средь блеска дня, сильна, как гром!

Как свиста бури лист осенний,
Ее мы в страхе, в скорби ждем, –
Она впорхнет неслышной тени,
Приникнет лучезарным сном!

16 июля 1903 [18, с. 261–262].

Тоеснасць настрояў. Не дзіўна было б, каб Я. Коласа глыбока крануў гэты верш. Успомнім, пра што прыкладна ў той самы час думаў яго герой А. Лабановіч – што важна, аўтабіяграфічны вобраз: “Я памру! – падумаў малады настаўнік. – Будзе такі час, калі я стану нежывым, трупам!..

Як гэта прыкра і непрыемна!.. А горай за ўсё гэта тое, што перад смерцю мы бездапаможныя і слабыя і не маем спосабу адхіліць яе ад

сябе або хоць адаліць час яе прыходу. Ад яе не адмолішся, ад яе не адкупішся нічым. Я памру. Маладым, пажылым ці старым, але факт той, што памру, бо я, як і ўсё, што мае ў сабе пачаткі жыцця, падлягаю смерці, бо ўсё на свеце, толькі што зарадзіўшыся для жыцця, ужо мае ў сабе адзнакі і пячаць смерці. І людзі звыкліся з гэтым, і нікому нават і ў галаву не прыходзіць выказаць свой пратэст проціў смерці і весці з ёю змаганне, як бы ўжо даўно-даўно ўмовіліся прызнаць над сабою яе ўладу, лічыць гэту ўладу справядліваю і законнаю. А яна, гэта смерць, кожны дзень ходзіць вакол, кожную хвіліну нішчыць і маладзенькія і старыя формы жыцця. І мы не зварачаем на гэта ўвагі, і толькі тады яна робіць моцнае ўражанне, калі ўмірае хто блізкі або калі наваліцца мор і людзі пачынаюць уміраць агулам. Тады чалавека ахоплівае жаж, і ён губляе галаву. І вось што цікава. Калі парушаюцца драбязговыя правы, то чалавек гатоў грызціся за гэта і кусацца зубамі; там жа, дзе разбіваецца сама аснова, прынцып, ён пакорна згінае сваю галаву і моўчкі падстаўляе яе пад абух...” [3, с. 13–14].

Тэма смерці востра турбавала А. Лабановіча. Танатычныя матывы скразныя ў творчасці Я. Коласа (гл., напрыклад, пра паэму “Новая зямля”: [19]).

Колас праз біблейскую прызму. Кім сябе на той момант лічыў малады чалавек? Новым коласам ці старым зернем (паводле лексікі П. Якубовіча)? Натуральна – першае. Пра гэта сведчыць не столькі ўзрост, колькі выбар псеўданіма – на карысць *коласа*, але не *зерня*. Тым не менш, нягледзячы на пачатак жыццёвага шляху, думкі пра смерць і сэнс існавання трывожылі творцу.

Верш сталага П. Якубовіча наўпрост адсылае да Бібліі: “калі пшанічнае зерне, упаўшы ў зямлю, не памрэ, дык застанецца адно; а калі памрэ, дык уродзіць багата плоду” (Ян. 12: 24); “тое, што ты сееш, не ажыве, калі не памрэ” (1 Кар. 15: 36).

Такім чынам, Я. Колас (пры ўмове ўзрушанасці менавіта названым вершам П. Якубовіча) усведамляе сябе працягам – і жыцця, і творчай працы папярэднікаў. Беларускі паэт, абіраючы псеўданім, па-першае, паўставаў новым коласам, па-другое, наступным, значыць, быццам бы другім (як гэта арганічна стасуецца з другой часткай псеўданіма – імем *Якуб* – гл. далей). Старым і папярэднім, ці першым, становіўся П. Якубовіч.

Цікава, што Я. Колас трэцюю аповесць піша істотна пазней за першыя дзве – у 1948–1954 гг. Тагачасная рэгламентацыя не дазваляла пісьменніку, адзінаму жывому класіку, свой псеў-

данім вывесці з рэлігійных матываў (між тым яны да сярэдзіны 1920-х гг. значныя як у жыцці, так і ў творчасці паэта [12; 14; 15]). Не выключана, што з такой прычыны і быў падкладзены падманны ключ да разгадкі псеўданіма – скіраванасць увагі даследчыкаў не на патрэбны верш П. Якубовіча, а на “Батрака”, пераклад з М. Канапніцкай: і для сітуацыі Лабановіча-Коласа падыходзіў, і ў актуальную дзяржаўную дактрыну ўпісваўся.

Сама лексема *колас* гарманіравала з сялянска-пралетарскай аксіялогіяй у яе бальшавіцкай інтэрпрэтацыі і рэгламентацыі. Да сёння можна сустрэць такую версію ўзнікнення псеўданіма: маўляў, сам пісьменнік быў чалавекам “ад зямлі”, “з народа”. Падобнае меркаванне сакратар народнага паэта Максім Лужанін выказаў у артыкуле “Як Міцкевіч стаў Коласам”: “Сын палясоўшчыка Міцкевіча, не паквапіўшыся на гучнасць і вядомасць гэтага прозвішча, прыняў сціплейшае і непрыкметнейшае – Колас. І стаў ім, і не стаптаў яго ў руні жорсткі капіт часу, не падцяла нявыкалшаную сцябліну касы забыцця, не пабіў град знявагі, не зламаў віхор падзей. Колас выспеў, выдужаў, вырас у з’яву, куды зазірнулі і засталіся ў адбітку аж дзве эпохі: ад тысяча дзевяцьсот пятага да Кастрычніка і ад Кастрычніка да нашых дзён...” Думку Коласавага сакратара падтрымалі сучасныя даследчыкі – Іван Лепешаў і Васіль Шур: “У гэтым метафарычным кантэксце ажыўляецца этымалогія псеўданіма, ставіцца ў сувязь з назоўнікам *колас*, які выкарыстоўваецца тут адначасова са значэннямі ўласнага і агульнага імя” (І. Лепешаў) (гл.: [8, с. 53; 9, с. 90; 17, с. 15–16]). Такую ідэю Таццяна Шамякіна напаўняе філасафічнасцю: “архаічныя погляды продкаў на свет выяўляе псеўданім К<оласа>, гаворыць пра разуменне самім пісьменнікам універсальнай філасафемы кола-круга, сонечнага культу маці-зямлі. Колас як расліна сімвалізуе сабою вечны кругазварот жыцця, таму слова ўтворана ад кораня *кола*, а з кругавой формай анталогічна звязваецца касмічнае жыццё ў цэлым і быццё чалавека ў розных яго праявах... Псеўданім К<оласа> сведчыць не толькі пра сялянскасць сюжэтаў і матываў, а з’яўляецца філасофска-сімвалічнай матрыцай яго творчасці ў цэлым” [16, с. 700–701].

Не адмаўляючы такога меркавання катэгарычна, тым не менш, адзначым, што аніякіх рацыянальных зачэпак-падказак для яго не знаходзіцца. Да таго ж этымалогія слова *колас* выводзіцца ад дзеяслова *калоць* і значэння ‘калючы’; “кола” дакацілася да беларускай мовы яшчэ з праславянскіх часоў і не мела роднаскасці з “коласам”.

Якуб праз біблейскую прызму. У сувязі з рэлігійным аспектам узнікнення адной часткі псеўданіма слушна будзе такую ж прызму прымяніць і да другой часткі – імя *Якуб*. Цікава, што К. Міцкевіч схаваў не толькі прозвішча, але і імя. Чаго не зрабілі, напрыклад, Янка Купала – Іван Луцэвіч, які на пачатак творчага шляху Якуба Коласа ўжо заявіў пра сябе, шырокавядомы ў той час Янка Лучына – Іван Неслухоўскі, адзін з любімых Коласавых пісьменнікаў. Калі б К. Міцкевіч спыніўся на такім падыходзе, атрымалася б таксама даволі мілагучна: *Костусь Колас* – найбольш верагодны варыянт. Форма *Костусь* пераважае пры подпісах класіка. Поўны варыянт – *Канстанцін* – часцей выкарыстоўваўся пры патрэбе стылізацыі пад канцылярскі стыль або для ўдакладнення. Форма *Кастусь* таксама сустракаецца радзей, напрыклад, у паэме “Новая зямля” – 12 разоў супраць 48 выпадкаў *Костуся*.

Змена толькі прозвішча цвёрда ўказала б на сувязь псеўданіма з сялянскім паходжаннем аўтара і прывязанасцю да зямлі. Тым не менш К. Міцкевіч да квазіпрозвішча падбірае і выдуманнае імя – *Якуб* (дарэчы, таксама заходні варыянт – у адрознення ад усходняга *Якава*).

Канечне, яно выведзена з прозвішча названага рускага пісьменніка Пятра Якубовіча. Яно стала зоркай-абярэгам Кастуся Міцкевіча. Адметна, што галоўны псеўданім арганічна інтэграваўся ў жыццёвую штодзённасць творцы. Ужо ў савецкі час маладзейшыя пісьменнікі і чытачы называлі класіка *дзядзькам Якубам*.

Узыходзіць імя *Якуб* да старажытнаўрэйскага слова *акэб* ‘пятка’. Згодна з біблейскім паданнем, Якубам (Якавам) назвалі блізняка, народжанага другім, які трымаў свайго першароднага брата Ісава за пятку. Якаў перакупіў у брата-блізняка першародства (Быц. 25: 29–34). Можам зрабіць алузію на пэўнае спаборніцтва за першыноўства ў беларускай літаратуры двух класікаў Якуба Коласа і Янкі Купалы.

Хрысціянская традыцыя надае асаблівае значэнне дзвюм падзеям з жыцця біблейскага Якава: яго барацьбе з анёлам (Быц. 32: 24–32) і снабчанню лесвіцы, па якой узыходзілі і сыходзілі Божыя анёлы (Быц. 28: 10–17). Адно з трактаванняў гэтай лесвіцы – аднаўленне сувязі Неба і зямлі, страчанай у выніку грэхпадзення і зноў здабытай праз учалавечванне Сына Божага: “Зямлю, на якой ты ляжыш, Я дам табе і нашчадкам тваім” (Быц. 28: 13).

Трэба адзначыць, што выбар псеўданіма адбыўся да зараджэння задумы пра самую славетную паэму беларускага народа. Але як удала тым самым прадракалася ўзнікненне твора! Сувязь

Неба і зямлі ў паэме, што праўда, адкрыта была даследчыкамі не адразу. Толькі з 1990-х гг. у нашым дыскурсе сталі разглядаць “Новую зямлю” праз рэлігійную прызму. Хоць сама назва ўжо адсылала да Бібліі і яе заключнай часткі – “Апакаліпсіса”.

Адкрывальнікам тут стаў слынный вучоны Уладзімір Конан: «У паэтычным эпасе “Новая зямля” (1923) эсхаталагічнае вучэнне пра духоўнае абнаўленне быцця ў апакаліптычнай перспектыве маркіравана загаловам твора. Бальшавіцкая крытыка напала на ідэалы паэта – сацыяльна-этычнае і эстэтычнае ўслаўленне роднага краю, яго прыроды, сялянскага ладу жыцця, роднага слова і роднай песні, але не магла разгадаць (па няведанні хрысціянскай традыцыі і Святога Пісання) хрысціянскую, эсхаталагічную сутнасць вобраза *Новая зямля*. Як вядома, Біблія завяршаецца Адкрыццём евангеліста Яна Багаслова (Апакаліпсіс) – пра роцтвам пра канец грэшнага свету і яго духоўнае абнаўленне: “Я, Ян, убачыў новае неба і новую зямлю. Бо першае неба і першая зямля мінулі... І вытрэ кожную слязу з вачэй іхніх, і ўжо не будзе ні смерці, ні смутку, ні плачу, ні болю ўжо не будзе, бо ранейшае мінула” (Ап., 21, 1–5а). Быццё і смерць, малітва красе роднага краю і журботнае развітанне з ім, чалавек на мяжы быцця і небыцця асветленыя ў гэтым творы хрысціянскім святлом, райскім бачаннем роднай краіны» [6, с. 33]. У. Конан прасочвае развіццё эсхаталагічнай тэмы ў “Новай зямлі” і вынікуе: «Лірыка-эпічная паэма “Новая зямля” ад яе загалова, экспазіцыі райскіх карцінаў першых раздзелаў і пазнейшых рэпрызаў гэтай тэмы – да трагічнага фіналу і заключных матываў – закліку да тварэння “новага свету”, “шырокага шляху” спалучае хрысціянскія Веру, Надзею і Любоў з хрысціянскай жа эсхаталагіяй» [7, с. 29].

Таксама варта мець на ўвазе, што рэлігійны пласт у творах Я. Коласа сфарміраваўся як свядома, так і міжволі. Назва паэмы “Новая зямля” мае новазапаветную алузіюнасць і стварае біблейскую гіпертэкстуальнасць. Але яна, хоць і з’явілася ў чарнавіках яшчэ пры першых раздзелах паэмы [5, с. 13], канчаткова вызначылася толькі напрыканцы напісання твора: «Сегодня же закончил я “Новую землю”. Конец меня удовлетворяет в полной мере. Несколько штрихов – и “Новая земля” вполне оправдывает свое название и избавляет меня от надоедливой мысли, что содержание не соответствовало моему имени», – даведваемся з ліста паэта да жонкі ад 1 студзеня 1923 г. [5, с. 27]. Значыць, аўтар спецыяльна не “падганяў” назву пад намацаную

даследчыкам карэляцыю, яна ўзнікла як бы сама сабою, за чым убачыцца можа зусім і не зямны, не матэрыялістычны фактар.

Звернем увагу і на Боскае абяцанне Якаву: “...Я з табою; і захаваю цябе ўсюды, куды ні пойдзеш; і вярну цябе ў гэтую зямлю; бо Я не пакіну цябе, пакуль не выканаю таго, што Я скажаў табе” (Быц. 28: 15). Псеўданім К. Міцкевіча яшчэ да шматлікіх жыццёвых прыгод і эскападаў лёсу (турма, дзве вайны, пагроза рэпрэсій, дзве эвакуацыі і інш.) быццам бы даваў пісьменніку абяцанне, гарантаваў яму вяртанне на радзіму. У адрозненне ад трагічных лёсаў многіх слынных сучаснікаў, Максіма Багдановіча (апошні прытулак у Ялце), Алеся Гаруна (Кракаў), Змітрака Бядулі (Уральск). Ці не псеўданімы прадракалі нялёгкую долю творцам? Паказальна, што вітальны псеўданім М. Багдановіча *Максім Крыніца* не прыжыўся...

Падвядзем рысу. Выбар псеўданіма творцам адбыўся не адразу і нават не зусім самастойна – не падпісвацца сапраўдным прозвішчам параілі ў рэдакцыі газеты, каб не было непрыемнасцей з боку ўлад. Так, першая публікацыя – верш “Наш родны край” – у першым нумары “Нашай Долі” (1906, 1 верас.) выходзіць якраз пад класічным (як пакажа будучыня) псеўданімам. Гэта сімвалічна. Надалей пісьменніцкія імёны разнастаяцца, іх будзе не меней за чатыры дзясяткі. Толькі ў датурэмны час: *Дзядзька Карусь, Тамаш Булава, К. Альбуцкі, Стары Шут, Марцін Бунт, Лесавік, Марцін, К. Наднёманец, Ганна Крум, Ганна Груд, Тарас Гушча, Т. Гушча, Агарак, Пятрусь Дзягель* плюс два крыптанімы – М. і К. М. Пакрысе выкрышталізоўваецца тэндэнцыя: вершы падпісваюцца *Якуб Колас*, проза і драматургія – *Тарас Гушча*. Гэтыя два псеўданімы захоўваліся, бадай, да канца міжваеннага перыяду. Але ўжо тады праявіліся пакрысе здаваў пазіцыі. Урэшце і ён выцясняецца самым першым. Дзякуючы комплекснай, у тым ліку метафізічнай, важкасці подпіс *Якуб Колас* стаў галоўным у жыцці і творчасці пісьменніка, вылучыўшыся з ліку іншых найменняў. Псеўданім прадвызначыў і пісьменніцкі лёс, і чалавечую долю Кастуся Міцкевіча.

Спіс літаратуры

1. Глебка, П. Мая анкета / П. Глебка // Маладосць. – 1981. – № 9. – С. 168–177.
2. Двinyянінов, Б. П. Ф. Якубович / Б. П. Двinyянінов // Якубович, Ф. Стихотворения. – М.: Сов. писат., 1960. – С. 5–47.
3. Колас, Я. Збор твораў: у 20 т. / Я. Колас; рэдкал.: М. У. Мясніковіч [і інш.]; прадмова М. Мушынскага; Нац.

акад. навук Беларусі, Ін-т мовы і літ. імя Я. Коласа і Я. Купалы. – Мінск: Беларус. навука, 2011. – Т. 13: Трылогія “На ростанях”: кн. 1–2 / рэд. тома Т. С. Голуб; падрыхт. тэкстаў і камент. С. В. Забродскай. – 457 с.

4. Колас, Я. Збор твораў: у 20 т. / Я. Колас. – Мінск: Беларус. навука, 2011. – Т. 14: Трылогія “На ростанях”: кн. 3 / рэд. тома Т. С. Голуб; падрыхт. тэкстаў і камент. С. В. Забродскай. – 429 с.

5. Колас, Я. Збор твораў: у 20 т. / Я. Колас. – Мінск: Беларус. навука, 2012. – Т. 18: Лісты (1908–1942) / рэд. тома Т. С. Голуб, М. І. Мушынскі; падрыхт. тэкстаў і камент. Н. В. Дзенісюк [і інш.]. – 679 с.

6. Конан, У. Хрысціянская філасофія жыцця ў творчасці Якуба Коласа / У. Конан // Наша вера. – 2007. – № 4. – С. 29–33.

7. Конан, У. Эсхаталагічны матывы ў паэзіі Якуба Коласа / У. Конан // Каласавіны: мат. навук. канф., прысвечанай 120-годдзю з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. – Мінск, 2003. – С. 18–29.

8. Лепешаў, І. Я. Лінгвістычны аналіз літаратурнага твора / І. Я. Лепешаў. – Мінск: Нар. асвета, 1981. – 159 с.

9. Лепешаў, І. Я. Лінгвістычны аналіз тэксту: вучэбны дапаможнік для студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў па філалагічных спецыяльнасцях / І. Я. Лепешаў. – Мінск: Выш. шк., 2009. – 287 с.

10. Міцкевіч, В. З невядомай спадчыны Песняра / В. Міцкевіч // ЛіМ. – 2020. – 9 кастр. – С. 11.

11. Трафімчык, А. В. Паэтычны дыяпазон Якуба Коласа падчас яго турэмнага зняволення / А. В. Трафімчык // Каласавіны. Якуб Колас. Чалавек. Эпоха. Час: мат. XXVII навук. канф., прысвечанай 130-годдзю з дня нараджэння Якуба Коласа, 2–3 лістапада 2012 г., Мінск / склад.: З. М. Камароўская, Г. С. Спорыш. – Мінск: Ковчег, 2013. – С. 65–70.

12. Трафімчык, А. В. Рэлігійныя матывы ў паэме Якуба Коласа “Сымон-музыка”: да актуалізацыі пытання / А. В. Трафімчык // Каласавіны: мат. XXXII навук. канф., прысвечанай 100-годдзю першага выдання паэмы Якуба Коласа “Сымон-музыка” і 95-годдзю паэмы “Новая зямля” (Мінск, 2 лістапада, 2018) / склад. Н. В. Трафімчык, І. М. Казловіч. – Мінск, 2019. – С. 135–144.

13. Трафімчык, А. Мастацкі свет першай кнігі Якуба Коласа “Песні-жалбы”: Новае прачытанне / А. Трафімчык // Дзеяслоў. – 2017. – № 5. – С. 288–304.

14. Трафімчык, А. “Родныя абразы”: Якуб Колас і рэлігія / А. Трафімчык // ЛіМ. – 2016. – 4 ліст. – С. 7.

15. Трафімчык, А. Рэлігійныя матывы кнігі Якуба Коласа “Песні-жалбы” / А. Трафімчык // Каласавіны: мат. XXX навук. канф., прысвечанай 134-й гадавіне з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа і 110-годдзю творчай дзейнасці Якуба Коласа. – Мінск: РИФТУР, 2017. – С. 165–175.

16. Шамякіна, Т. І. Колас Якуб / Т. І. Шамякіна // Беларускі фальклор: энцыклапедыя: у 2 т. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў [і інш.]. – Мінск: БелЭн, 2005. – Т. 1: Акапэла – Кушча. – С. 700–703.

17. Шур, В. Гідронім *Нёман* у творах Якуба Коласа / В. Шур // Мова – літаратура – культура: VII Міжнар. навук. канф., прысвечаная 130-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, 27–28 верасня 2012 г., Мінск, БДУ: зб. навук. арт. / [пад агул. рэд. Т. І. Шамякінай]. – Мінск: БДУ, 2012. – С. 10–17.

18. Якубович, П. Стихотворения / П. Якубович. – М.: Сов. писат., 1960. – 521 с.

19. Trafimczyk, A. Лірычныя адступленні як элемент жыццятворчасці ў паэме Якуба Коласа “Новая зямля”: філасофскія матывы / А. Trafimczyk // Białorutenistyka Białostocka. – 2020. – Т. 12. – С. 91–108.